

**ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР
ЖУРНАЛИ**
1-МАХСУС СОН

**ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ
ИССЛЕДОВАНИЙ**
СПЕЦИАЛЬНЫЙ ВЫПУСК-1

**JOURNAL OF
SOCIAL STUDIES**
SPECIAL ISSUE-1

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Сеитов Азамат Пулатович
доктор социологических наук
(Doctor of sociology DSc)

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Сабирова Умида Фархадовна
кандидат социологических наук
(Candidate of sociology PhD)

Ижтимоий тадқиқотлар журнали таҳририй маслаҳат кенгаши
International Editorial Board of the Journal of Social Studies
Международный редакционный совет журнала Социальные исследования

Исмаилов Алишер Агзамович
Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси
хузуридаги Иқтисодий жиноятларга қарши
курашиш бошқармаси ходими, иқтисод
фанлари доктори

Мирзахмедов Абдирашид Мамасидикович
Наманган муҳандислик-технология
институтининг ижтимоий-гуманитар фанлар
кафедраси доценти, фалсафа фанлари
доктори

Каланова Сабохат Мурадовна
Ўзбекистон миллий университети, Ижтимоий
иш кафедраси, социология фанлари бўйича
фалсафа доктори (PhD), доцент в.б.

Акулич Мария Михайловна
Доктор социологических наук, профессор.
Тюменский государственный университет.
Россия

Ахмедова Феруза Медетовна
Ўзбекистон миллий университети,
Социология кафедраси, Социология фанлари
бўйича фалсафа доктори (PhD)

Қандов Баҳодир Мирзаевич
Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини
механизациялаш муҳандислари институти
фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори
(PhD)

Алимухамедова Нодира Ядгаровна
Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини
механизациялаш муҳандислари институти катта
ўқитувчиси

Махкамов Қодиржон Одилжонович
Наманган давлат университети
Ижтимоий иш кафедраси, социология фанлари
бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

1. Бекмуродов Мансур Бобомуродович, Каримов Бобир Шаропович МЕЎР ТУШУНЧАСИНИНГ ИЖТИМОЙ МУНОСАБАТЛАРНИ КОНСЕНСУС ДАРАЖАСИДА ЮКСАЛТИРИШДАГИ РОЛИ.....	5
2. Vakhob Kuchkarov Xoshimovich, Botir Dulanov Erqulovich THE COMBINATION OF POLITICAL CONSCIOUSNESS AND INNOVATIVE THINKING IN THE EDUCATIONAL PROCESS.....	16
3. Алимухамедова Нодира Ядгаровна ГЛОБАЛЛАШУВ ШАРОИТИДА ЎЗБЕКИСТОННИНГ ГЕНДЕР МУАММОЛАРИ.....	25
4. Гаффорова Мавлюда Қурбонбоевна ЗАМОНАВИЙ ШАРОИТДА РАЎБАР АЁЛ ИМИЖИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ.....	33
5. Мадрахимов Алишер Махамадibroхимович “ЗЎРАВОНЛИК” ТУШУНЧАСИГА СОЦИОЛОГИК ЁНДАШУВ.....	41
6. Кодирова Шарифахон Асратуллоевна КОМПЕТЕНЦИИ МОЛОДЫХ РУКОВОДИТЕЛЕЙ НА ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЕ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ОБРАЗА ВЛАСТИ В СОЗНАНИИ ГРАЖДАН.....	49
7. Бердимуратов Марат Есемуратович «ИШГА МАРЎАМАТ» МОНОМАРКАЗИ – ЁШЛАР БАНДЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДАГИ ЯНГИ ТИЗИМ СИФАТИДА.....	63
8. Камилов Фарход Облакулович СОЦИОЛОГИЯДА “ИЖТИМОЙ МОСЛАШУВ” ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ ЎРГАНИЛИШИ.....	72
9. Сияева Гулнора Ашрафовна СОЦИОЛОГИК ДИСКУРСНИ ТАДҚИҚ ЭТИШНИНГ НАЗАРИЙ-МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ.....	80
10. Абдувалиев Фатхулла МИГРАНТЛАРНИНГ ТАЪЛИМ МУЎИТИГА МОСЛАШУВИ: СОЦИОЛОГИК ТАЎЛИЛ.....	94
11. Абдуразакова Камолахон Юсуповна ЎЗБЕКИСТОН – ҚОЗОЎИСТОН ДАВЛАТЛАРАРО МУНОСАБАТЛАРНИНГ МУСТАЎКАМЛАШДА МИЛЛИЙ МАНФААТЛАРНИНГ ЎРНИ.....	105
12. Мурзаева Шахло Бахтиёрвна ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВА ҚИРЎИЗ РЕСПУБЛИКАСИ ҲУДУДЛАРАРО ҲАМКОРЛИГИНИ БЕЛГИЛАБ БЕРУВЧИ АСОСИЙ ОМИЛЛАР.....	113
13. Муминова Гульноза Мансуровна ЭНЕРГЕТИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ.....	121

14. Салимсакова Нилуфар Салиховна, Хусанбаева Юлдуз Бахтияровна СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА КАК СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ ФЕНОМЕН.....	131
15. Хашимова Гузал Фатхуллаевна, Султанова Лола Батировна СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ В РАМКАХ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ.....	139
16. Каланова Сабохат Мурадовна, Саидахмадова Мардонахон Комил кизи, Холмуродов Фулом Ўткир уғли АВЛОДЛАРАРО МУНОСАБАТЛАР МУАММОСИНИНГ МЕТОДОЛОГИК ВА НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ.....	147
17. Махкамов Қодиржон Одилжонович ТАРИХИЙ ОНГ: МИЛЛИЙ ИЖТИМОЙЙ ХОТИРАНИНГ АСОСИ СИФАТИДА.....	158
18. Рашанова Гулҳаё Абдикахаровна ХОТИН-ҚИЗЛАРНИНГ ОЛИЙ ТАЪЛИМ ОЛИШЛАРИГА КЎМАКЛАШИШДА ФУҚАРОЛИК ЖАМИЯТИ ИНСТИТУТЛАРИНИНГ РОЛИ.....	167
19. Акилова Ўғилхон Мирзапаясовна ЯНГИЛАНАЁТГАН ЖАМИЯТ МАЪНАВИЙ ОМИЛЛАРИ ТАЪСИРЧАНЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА ХОТИН-ҚИЗЛАРНИНГ РОЛИ.....	174
20. Сабинова Умида Фархадовна, Аликариева Аълохон Нуриддиновна МАТЕМАТИК УСУЛЛАР ВА МОДЕЛЛАР ОЛИЙ ТАЪЛИМ СИФАТИНИ МОНИТОРИНГ ҚИЛИШ ВОСИТАСИ СИФАТИДА.....	181
21. Абдурахмонова Манзура Манафовна МАКТАБЛАРДА САМАРАЛИ ҚАРОР ҚАБУЛ ҚИЛИШ УЧУН ЖАМОАТЧИЛИК ФИКРИНИ ЎРГАНИШ ЗАРУРИЯТИ.....	192
22. Мўминов Зокиржон ИЧКИ МИГРАЦИЯ ЖАРАЁНЛАРИДА КАСБИЙ МОБИЛЛИКНИНГ ПАРАДИГМАЛ ЎЗГАРИШЛАРИ.....	200
23. Асамова Умида Абдурашитовна УЧЕБНЫЕ ЦЕНТРЫ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ УЗБЕКИСТАНА.....	207
24. Пак Полина Вадимовна ОБЩЕСТВЕННОЕ МНЕНИЕ О НЕГОСУДАРСТВЕННЫХ НЕКОММЕРЧЕСКИХ ОРГАНИЗАЦИЯХ И ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ ИМИ ОБЩЕСТВЕННОГО КОНТРОЛЯ.....	214
25. Абдусатторов Мансур ХАЛҚ БИЛАН МУЛОҚОТНИНГ ЯНГИ ТИЗИМИ.....	224

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Акилова Ўғилхон Мирзапаясовна
ТИҚХММИ докторанти
u.akilova@tiame.uz

ЯНГИЛАНАЁТГАН ЖАМИЯТ МАЪНАВИЙ ОМИЛЛАРИ ТАЪСИРЧАНЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА ХОТИН-ҚИЗЛАРНИНГ РОЛИ

For citation: Akilova Ogilkhon. THE ROLE OF WOMEN IN ENSURING THE EFFECTIVENESS OF SPIRITUAL FACTORS IN A RENEWING SOCIETY. Journal of Social Studies. 2021, Special Issue 1, pp.174-180

 <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9297-2021-SI-1-19>

АННОТАЦИЯ

Мамлакатимизда жамият ҳаётини янгилаш, маънавий соҳасини юксалтириш, замонавий илм-фан ва миллий маънавий қадриятларимиз асосида модернизациялашга қаратилган кенг қамровли ислохотлар амалга оширилмоқда. Маълумки, маънавий асосларсиз, маънавий негизларсиз, қадриятларсиз, маънавий-миллий руҳсиз ҳеч бир давлат ўзининг юксак мақсадларига эриша олмайди. Қачонки маънавий омиллар жамият аъзолари онгидан чуқур жой олиб, уларда ислохотларга дахлдорлик, инсонпарварлик, ватанпарварлик, миллий ғурур ва миллилатлараро бағрикенглик, маърафатпарварлик каби эзгу ғояларга ундовчи таъсирчан кучга айланса, ана ўша жамият барча соҳаларда ҳар томонлама тараққий топади. Мазкур жараёнда хотин-қизлар жамият маънавий омиллари таъсирчанлигини таъминловчи ҳал қилувчи куч ҳисобланади. Мақолада маънавиятнинг жамият тараққиётидаги аҳамияти ҳамда хотин-қизларнинг оилада ҳам, жамиятда ҳам маънавият тарғиботчиси сифатида фаоллигини таъминлаш орқали янги Ўзбекистоннинг маънавий омиллари таъсирчанлигини ошириш йўллари атрофлича ёритиб берилган.

Калит сўзлар: маънавият, маънавий омиллар, фуқаролик жамияти, глобаллашув, маънавий иммунитет, “оммавий маданият”, маънавий қадрият, маънавий ҳаёт, жамият, гендер тенглик.

Акилова Оғилхон Мирзапаясовна
докторант ТИИИМСХ
u.akilova@tiame.uz

РОЛЬ ЖЕНЩИН В ОБЕСПЕЧЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДУХОВНЫХ ФАКТОРОВ В ОБНОВЛЯЮЩЕМСЯ ОБЩЕСТВЕ

АННОТАЦИЯ

В нашей стране проводятся комплексные реформы, направленные на обновление жизни общества, повышение его духовной сферы, модернизацию на основе современной науки и национальных духовных ценностей. Когда духовные факторы укоренятся в сознании членов общества и станут влиятельной силой для таких благородных идей, как реформа, гуманность, патриотизм, национальная гордость и межэтническая терпимость, просвещение,

это общество будет развиваться во всех сферах. В этом процессе женщины являются решающей силой в обеспечении эффективности духовных факторов общества. В статье подробно рассматривается роль духовности в развитии общества и пути повышения эффективности духовных факторов нового Узбекистана путем обеспечения активного участия женщин в семье и обществе в качестве пропагандистов духовности.

Ключевые слова: духовность, духовные факторы, гражданское общество, глобализация, духовный иммунитет, «массовая культура», духовная ценность, духовная жизнь, общество, гендерное равенство.

Akilova Ogilkhon Mirzapayasovna

The doctoral student of TIAME.

u.akilova@tiame.uz

THE ROLE OF WOMEN IN ENSURING THE EFFECTIVENESS OF SPIRITUAL FACTORS IN A RENEWING SOCIETY

ANNOTATION

Our country is carrying out comprehensive reforms aimed at renewing the life of society, raising its spiritual sphere, modernizing it on the basis of modern science and national spiritual values. When spiritual factors take root in the minds of the members of a society and become an influential force for such noble ideas as reform, humanity, patriotism, national pride and interethnic tolerance, enlightenment, that society will develop in all spheres. In this process, women are considered to be decisive force in ensuring the effectiveness of the spiritual factors of society. The article describes on the role of spirituality in the development of society and ways to increase the effectiveness of the spiritual factors of the new Uzbekistan by ensuring the active participation of women in the family and society as propagandists of spirituality.

Keywords: spirituality, spiritual factors, civil society, globalization, spiritual immunity, “mass culture”, gender equality.

Жаҳон тарихига назар солсак, ҳар бир халқ аввало маънавий бирлашуви, миллий ғояси билан юксалган. Бугун янги ҳаёт қуриш, ривожланган давлатлар қаторига чиқиш йўлидан бораётган мамлакатимизда ҳам миллий ғоя масаласи жуда муҳим аҳамиятга эга. Мустақиллик йиллирида жамиятимиз маънавий ҳаётидаги ўзгаришлар динамикасининг сиёсий асосларини мустаҳкамлашга катта эътибор қаратилди. Бу даврда янги типдаги ўзбек миллий давлатчилигига асос солинди, бу ҳозирги кундаги тараққиётнинг янги босқичи учун кенг имкониятлар яратди[1].

Сўнгги йилларда Жамият маънавий ҳаётини юксалтириш борасида қатор янги ислохотлар амалга оширилди. Республика маънавият ва маърифат кенгаши раиси Президент экани белгилаб қўйилди. Кенгашнинг ҳудудий бўлимларига масъуллик ҳокимлар зиммасига юклатилди. Бу ўзгариш маънавий-маърифий ишларни давлатимиз сиёсатида янада юксак ўринга кўтарди. Айтиш жоизки, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёев раислигида жорий йил 19 январь куни маънавий-маърифий ишлар тизимини тубдан такомиллаштириш, бу борада давлат ва жамоат ташкилотларининг ҳамкорлигини кучайтириш масалалари бўйича ўтказилган видеоселектор йиғилишида белгиланган масалалар мазкур соҳа ривожига янги даврни бошлаб берди десак муболаға бўлмайди. Мазкур йиғилишда давлатимиз раҳбари “Агар жамият ҳаётининг танаси иқтисодиёт бўлса, унинг жони ва руҳи маънавиятдир”[2] деб таъкидлаб ўтди. Биз янги Ўзбекистонни барпо этишга қарор қилган эканмиз, иккита мустаҳкам устунга таянамиз. Биринчиси – бозор тамойилларига асосланган кучли иқтисодиёт. Иккинчиси – аждодларимизнинг бой мероси ва миллий қадриятларга асосланган кучли маънавият. Маълумки, бугун дунёда кескин кураш ва рақобат ҳукм сурмоқда, манфаатлар тўқнашуви кучаймоқда. Глобаллашув жараёнлари инсоният учун бекиёс янги имкониятлар билан бирга кутилмаган муаммоларни ҳам келтириб чиқармоқда. Миллий ўзлик ва маънавий қадриятларга қарши таҳдид ва хатарлар тобора ортмоқда. Фақат

ўзини ўйлаш, меҳнатга, оилага енгил қараш, истеъмолчилик кайфияти турли йўллар билан одамлар, айниқса, ёшлар онгига устамонлик билан сингдириляпти. Терроризм, экстремизм, трансмиллий ва кибер-жиноятчилик, одам савдоси, наркотрафик каби таҳдидлар хавфи ошиб бормоқда. Баъзи ҳудудларда атайин беқарорлик юзага келтирилиб, норозилик кайфияти авж олдирилмоқда. Бундай таҳликали вазиятда маънавий омиллар таъсирчанлигини ошириш, жаҳолатга қарши маърифат ғояси асосида фуқаролар онгини маънавий иммунитет билан куроллантириш ҳар қачонгиданда долзарб аҳамиятга эга.

Бу борада олиб борилаётган муҳим ишларга қарамасдан, ижтимоий, иқтисодий ва сиёсий соҳалардаги янгиланишлар жараёнида маънавий-маърифий ислоҳотларнинг самарадорлигига тўсиқ бўлаётган бир қатор тизимли муаммолар сақланиб қолмоқда.

Хусусан, маънавий-маърифий жараёнларни ташкил этишда яхлит тизим мавжуд эмас, халқимиз, айниқса ёшларни маънавий таҳдидлардан ҳимоя қилиш борасида етарли даражада ташкилий-амалий ва илмий-тадқиқот ишлари олиб борилмаяпти, ушбу йўналишда давлат ташкилотлари, фуқаролик жамияти институтлари, оммавий ахборот воситалари ҳамда хусусий секторнинг ижтимоий ҳамкорлиги самарали йўлга қўйилмаган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 26 март куни қабул қилинган “Маънавий-маърифий ишлар тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги Қарорида мавжуд муаммоларни ҳал этиш, маънавий-маърифий ишларнинг самараси ва таъсирчанлигини ошириш, кўлами ва миқёсини янада кенгайтириш, мамлакат аҳолиси, аввало, ёшлар қалбида амалга оширилаётган ислоҳотларга дахлдорлик ҳиссини кучайтириш, соҳадаги ишларни мувофиқлаштиришнинг ягона тизимини яратиш мақсадида қуйидагилар маънавий-маърифий ишлар тизимини тубдан такомиллаштиришнинг устувор йўналишлари этиб белгилан:

- эзгулик ва инсонпарварлик тамойилига асосланган «Миллий тикланишдан — миллий юксалиш сари» ғоясини кенг тарғиб этиш орқали жамиятда соғлом дунёқараш ва бунёдкорликни умуммиллий ҳаракатга айлантириш;
- оила, таълим ташкилотлари ва маҳаллаларда маънавий тарбиянинг узвийлигини таъминлаш;
- тарғибот-ташвиқот ва тарбия йўналишидаги ишларни илмий асосда ташкил этиш, соҳа бўйича илмий ва услубий тадқиқотлар самарадорлигини ошириш, ижтимоий-маънавий муҳит барқарорлигини мустаҳкамлашга қаратилган доимий мониторинг тизимини жорий қилиш;
- эл-юрт тақдирига лоқайдлик, маҳаллийчилик, уруғ-аймоқчилик, коррупция, оилавий қадриятларга беписандлик ва ёшлар тарбиясига масъулиятсизлик каби иллатларга барҳам беришга қаратилган комплекс чора-тадбирларни амалга ошириш;
- аҳолининг Интернет жаҳон ахборот тармоғидан фойдаланиш маданиятини ошириш, ғоявий ва ахборот хуружларига қарши мафкуравий иммунитетини кучайтириш;
- маданият, адабиёт, кино, театр, мусиқа ва санъатнинг барча турлари, ноширлик-матбаа маҳсулотлари, оммавий ахборот воситаларида маънавий-ахлоқий мезонлар, миллий ва умуминсоний қадриятларнинг устуворлигига эришиш;
- геосиёсий ва мафкуравий жараёнларни мунтазам ўрганиш, терроризм, экстремизм, ақидапарастлик, одам савдоси, наркобизнес ва бошқа хатарли таҳдидларга қарши самарали ғоявий кураш олиб бориш ҳамда бу борада халқаро ҳамкорлик алоқаларини ривожлантириш [3].

Бундан кўриниб турибдики, маънавий омиллар таъсирчанлигини ошириш Янги Ўзбекистонда демократик қадриятларга асосланган кучли фуқаролик жамияти барпо этишнинг энг муҳим шарти бўлиб хизмат қилади. Маънавий омиллар таъсирчанлигини оширишда энг аввало хотин-қизларнинг ҳам алоҳида ўрни борлигини назарда тутиш лозим. Улар аввало миллат тарбиячиси сифатида соғлом авлодни тарбиялашга масъулдирлар. Аёл оила аъзоларида, энг аввало фарзандларида ижтимоий-ахлоқий фазилатларни, маънавиятни шакллантирувчи шахсдир. Бир қарашда табиий ҳол бўлиб кўринадиган бу функция аёлнинг ўзидан ижтимоий-ахлоқий фазилатларни, юксак маънавиятни талаб қилади. Бу борада

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 31 декбрдаги 1059 сон Қарори билан тасдиқланган “Ўзлуксиз маънавий тарбия концепцияси” маънавий тарбия соҳаси тараққиётининг янги босқичини бошлаб берди. Эътиборли жиҳати, Концепцияда маънавий тарбияни амалга оширишнинг энг дастлабки босқичи болага у ҳали дунёга келмасидан, яъни ҳомила давридан бошлаб амалга оширилиши лозимлиги белгилаб қўйилган. Концепцияда таъкидланганидек, “Ўзлуксиз маънавий тарбия Концепцияси қуйидаги босқичларни қамраб олади:

биринчи босқич — оилаларда (икки давр асосида: биринчи давр — ҳомила даври, иккинчи давр — бола туғилганидан 3 ёшгача бўлган давр);

иккинчи босқич — мактабгача таълим 3 — 6 (7) ёшгача бўлган давр;

учинчи босқич — умумий ўрта таълим тизимида (икки давр асосида: биринчи давр — 7 (6) — 10 ёш бошланғич синф, иккинчи давр — 11 — 17 ёш ўрта ва юқори синфлар);

тўртинчи босқич — ишлаб чиқаришда фаолият кўрсатаётган ва банд бўлмаган ёшлар, шунингдек, ўрта махсус касб-хунар ва олий таълим муассасалари тизимида (икки давр асосида: биринчи давр — ўрта махсус касб-хунар ва олий таълим билан қамраб олинмаган, шунингдек, ишлаб чиқаришда фаолият кўрсатаётган ва банд бўлмаган ёшлар — 17 — 30 ёш, иккинчи давр — ўрта махсус касб-хунар, олий таълим муассасаларининг ўқувчи-талабалари 15 — 22 (24) ёш)” [4].

Демак, юксак маънавийатли авлодни тарбиялаш энг аввало юксак маънавийатли оналарни тарбиялашни тақозо этади. Баркамол авлод тарбияси борасидаги вазифани тўлақонли бажариш учун хотин-қизларнинг жамиятда ҳам фаол бўлишларига, етарли билим, кўникма ва малакага эга бўлишларига, маънавий юксалишларига имкон яратиш зарур. Фақат ана шундагина оиладаги маънавий-маданий ва ижтимоий-ахлоқий тарбия жараёнлари фаол, ўзлуксиз, маълум бир мақсадларга мувофиқ кечади.

Президентимизнинг 2018 йил 2 февралдаги — “Хотин-қизларни қўллаб-қувватлаш ва оила институтини мустаҳкамлаш соҳасидаги фаолиятни тубдан такомиллаштириш чоратадбирлари тўғрисида”ги Фармонида хотин-қизлар ҳаёти ва фаолияти билан боғлиқ мавжуд ҳаётий муаммолар аниқ кўрсатиб ўтилиб, уларни бартараф этиш юзасидан зарур амалий таклифлар белгилангани мамлакатимизда хотин-қизларга кўрсатилаётган юксак эътибор ва ғамхўрлик ифодасидир. Фармонга кўра, 2018 йил 1 апрелдан фуқаролар йиғинларининг диний маърифат ва маънавий-ахлоқий тарбия масалалари бўйича маслаҳатчиси лавозими ўрнига ҳар бир фуқаролар йиғинида биттадан, оилалар сони 2000 ва ундан ортиқ бўлган фуқаролар йиғинларида эса 2 тадан хотин-қизлар билан ишлаш ва оилаларда маънавий-ахлоқий кадриятларни мустаҳкамлаш бўйича мутахассис лавозими жорий этилди. Фармонга мувофиқ, жамият ва давлат ҳаётида фаоллик, ташаббускорлик кўрсатган, ўзининг самарали меҳнати билан оиланинг шаклланиши ва фаровонлиги мустаҳкамланишига, оналик ва болалик муҳофазасига муносиб ҳисса қўшган хотин-қизларга бериладиган — “Мўътабар аёл” кўкрак нишони таъсис этилди.

Янги Ўзбекистонни барпо этиш жараёнида янгича сиёсий муносабатлар, дунёқараш, сиёсий маданият шаклланимда. Мазкур жараёнда хотин-қизлар манфаатлари янги миқёс ва мазмунда намоён этилиши, тўлақонли амал қилиниши, жамият онгида мунтазам жой олиши ва ҳар қандай шароитда ўзлигини йўқотмаслиги лозим.

Жамиятни демократлаштириш даврида хотин-қизларга бўлган муносабат ҳамда уларнинг ҳаётий тажрибаси, интеллектуал салоҳияти ва имкониятларидан бунёд этилаётган жамият ривожини учун фойдаланиш ана шу жамият маънавий омиллари таъсирчанлигини янада оширишга хизмат қилади.

Демак, бутун бир жамият аёллар фаоллигидан манфаат олиши лозим. Ана шу фаоллик ва идроклиликини барча соҳаларда акс этиши, яъни аёлларимиз онгли тарзда мамлакатда олиб борилаётган ислохотларга дахлдорлик муносабатида бўлишларига эришиш замонамизнинг долзарб масаласига айланиб бормоқда. Чунки аёл фуқаролик жамияти асоси бўлган фуқароларни тарбиялаш, демократик ва толерант тафаккур, тараққиёт ва ривожланишга камарбасталик каби жамият учун ўта долзарб ва муҳим масалаларни ижобий ҳал этиб бера

олиш кудратига эгадир. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 75-сессиясида “Жамиятни сиёсий, ижтимоий ва иқтисодий модернизация қилиш бўйича кенг кўламли чора-тадбирларимиз натижасида янги Ўзбекистон шаклланимоқда. Бугунги кунда мамлакатимиздаги демократик ўзгаришлар ортга қайтмайдиган тус олди.

Биз учун гендер тенглик сиёсати устувор масалага айланди. Хотин-қизларнинг давлат бошқарувидаги ўрни тобора кучаймоқда. Янги Парламентимизда аёл депутатлар сони икки баробарга кўпайди”[5], деб мазкур масалага алоҳида урғу берди.

Аёлларнинг бандлигини таъминлаш, уларнинг ўз интилиш ва қобилиятларини тўлақонли рўёбга чиқара олишлари учун имкониятларни кенгайтириш масаласи давлатимизнинг доимий диққат марказида. Жумладан, давлат бошқарувида хотин-қизлар иштирокини ошириш мақсадида 6 мингдан зиёд фаол хотин-қизлардан иборат кадрлар захираси шакллантирилди. Ҳозирги кунда уларни турли раҳбарлик лавозимларига тайёрлаш бўйича тизимли ўқувлар ташкил этилмоқда.

Ички ишлар вазирлиги тизимида 16 нафар аёл раҳбарлик, 6 нафар аёл ҳокимлик, 1 нафари элчилик лавозимини эгаллади. Бундан ташқари, 1 500 га яқин хотин-қизлар турли даражадаги раҳбарлик лавозимларида фаолият юритмоқда.

2019 йил декабр ойида Олий Мажлисга ва маҳаллий кенгашларга ўтказилган сайлов натижаларига кўра, аёл депутатлар сони Қонунчилик палатаси депутатлари умумий сонининг 32 фоизини, аёл сенаторлар эса Сенат аъзоларининг 25 фоизини, маҳаллий Кенгашларда эса хотин-қизлар улуши 25.6 фоизни ташкил этди. Бу кўрсаткич бўйича Ўзбекистон парламенти жаҳондаги 190 та парламент орасида 44-ўринни эгаллади [6].

Жамият тараққиёти ва фаровонлиги унинг энг кичик бўлаги бўлган оилалар фаровонлигини таъминлашдан бошланар экан, оилада маънавий-маданий ва ижтимоий-ахлоқий қадриятларни шакллантириш, маънавий омиллар таъсирчанлигини ошириш ижтимоий муҳитдан, айниқса маҳалладан айрича содир бўлмайди. Жамиятнинг барча соҳаларидаги туб ўзгаришлар жараёнида фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг ҳам ваколат ва вазифалари билан бирга масъулиятлари ҳам ортмоқда. Мазкур функцияларни тўлақонли бажаришда, тизимда мавжуд камчилик ва муаммоларни бартараф этишда ҳам хотин-қизлар фаоллигини кузатиш мумкин. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 14 мартдаги 200 сонли Қарори билан ҳар бир маҳаллада Хотин-қизлар масалалари бўйича алоҳида раис ўринбосари лавозими жорий этилди. Бугунги кунда мазкур лавозимда Республик бўйича 15 мингга яқин хотин-қизлар фаолият юритиб, хотин-қизларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, уларнинг муаммоларини ўз вақтида аниқлаш, ёрдамга мухтож бўлган ва оғир ижтимоий аҳволга тушиб қолган хотин-қизларга ижтимоий-ҳуқуқий, психологик ва моддий ёрдам кўрсатиш; хотин-қизларнинг бандлигини таъминлаш, меҳнат шароитларини яхшилаш, уларни оилавий ва хусусий тадбиркорликка, ҳунармандчиликка кенг жалб этиш; хотин-қизлар ўртасида ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олиш, ҳуқуқбузарликка мойиллиги бўлганлар билан яқка тартибда иш олиб бориш, жазони ижро этиш муассасаларидан озод қилинган хотин-қизларнинг ижтимоий реабилитацияси ва мослашиши бўйича чора-тадбирларни амалга оширишда давлат органлари, нодавлат нотижорат ташкилотлар ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари билан яқин ҳамкорлик қилиш; оилаларнинг репродуктив саломатлигини яхшилаш ва тиббий маданиятини ошириш; оилавий қадриятларни мустаҳкамлаш, эрта никоҳ ва ажрашишларнинг олдини олиш бўйича самарали чораларни кўриш каби қатор вазифаларни амалга ошириб келмоқда.

Мазкур йўналишда тизимли ишлар ташкил қилинганига қарамай, бир қатор муаммолар ҳам мавжудлигини эътиборга олиш лозим. Маълумки, 2019 йил 2 сентябрда “Хотин-қизларни тазйиқ ва зўравонликдан ҳимоя қилиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни қабул қилинди. Қонун билан турли хил кўринишдаги тазйиқ ва зўравонликка учраган хотин-қизларга “ҳимоя ордери” бериш амалиёти йўлга қўйилди. Ўзбекистон Республикаси Гендер тенглик бўйича Комиссияси маълумотларига кўра, Ҳозирги вақтга қадар ички ишлар

органларига ҳимоя ордери сўраб 7 мингдан зиёд аёллардан мурожаат келиб тушган бўлиб, 6183 ҳолатда хотин-қизларга ҳимоя ордери расмийлаштириб берилди [7]. Мазкур рақамлардан кўриниб турибдики хотин-қизлар ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш, уларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлашга оид ишлар кўламини янада кенгайтириш доимо диққат марказида бўлиши лозим.

Мамлакатимизда хотин-қизлар ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича изчил ва тизимли сиёсатнинг асосий йўналишлари кўйидагилар ҳисобланади:

- биринчидан, хотин-қизлар ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоя қилиш, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш соҳасида қабул қилинган қонун ҳужжатларининг бажарилишини таъминлаш, ҳамда ҳуқуқий асосни янада такомиллаштириш бўйича чоралар кўриш;

- иккинчидан, аёллар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича ишларнинг аҳволини доимий равишда ва комплекс мониторинг қилиш, уларнинг оила ва жамиятда ҳамда жамоат ва давлат ишларини бошқаришда ролини ошириш;

- учинчидан, аёлларнинг бандлигини таъминлаш бўйича самарали чоралар қабул қилиш ва амалга ошириш, уларни ишга жойлаштириш учун ҳар томонлама ёрдам кўрсатиш, аёллар орасида, айниқса, қишлоқ жойларида тадбиркорликнинг турли шакллари ривожлантириш;

- тўртинчидан, аёлларнинг ижтимоий-сиёсий ва ижтимоий-ҳуқуқий фаоллигини оширишга қаратилган тадбирларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш, аёллар нодавлат нотижорат ташкилотларининг, мамлакатнинг ижтимоий ва сиёсий ҳаётида фаол иштирок этиши учун кўмаклашиш[8].

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, аввало “аёл” ва “оила” узвий тушунчалардир. Айнан оилада ва аёл раҳнамолигида ижтимоий-ахлоқий қадриятлар ва маънавий омиллар шаклланади. Жамиятда маънавий омиллар таъсирчанлигини ошириш ҳам айнан унинг асосий бўғини бўлган оиладан бошланади. Шундан келиб чиқиб, хотин-қизларни оилага тайёрлаш ишларини тубдан такомиллаштириш, оила-махалла-таълим муассасаси тизимида хотин-қизлар таълимига алоҳида урғу бериш мақсадга мувофиқ.

Иккинчидан, хотин-қизлар бандлиги масаласи ҳам муҳим аҳамиятга эга. Хотин-қизларнинг иқтисодий, ижтимоий-сиёсий ва маънавий-маданий фаоллигини ошириш, хотин-қизлар тадбиркорлини қўллаб-қувватлаш, аёллар муаммолари билан шуғулланувчи ННТлар фаолиятини кенгайтиришга доир чора-тадбирларини кенгайтириш лозим.

Учинчидан, оммавий ахборот воситалари ва интернет тармоқларида янгиланаётган жамият маънавий омиллари таъсирчанлигини таъминлашда хотин-қизларнинг роли масалаларини кенг ёритиш ва тарғиб қилиш мақсадга мувофиқдир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Жўраев Н. Тарихий тараққиётнинг янги даври. // Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатларини ҳимоя қилиш – давр талаби. (Матн).- Т.:2017.-Б.15.
2. <https://kun.uz./news/2021/01/19/> Шавкат-Мирзиёевнинг - 2021 йил 19 январдаги видеоселектор йиғилиши.
3. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг 2021 йил 26 мартдаги “Маънавий-маърифий ишлар тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-5040-сон Қарори.
4. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 31 декабрдаги “Узлуксиз маънавий тарбия концепциясини тасдиқлаш ва уни амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 1059-сон Қарори.
5. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг БМТ Бош Ассамблеясинг 75 сессиясида сўзлаган нутқи//Т.: Халқ сўзи. 2020 йил. 202 сон.
6. Ўзбекистон Республикаси Гендер тенгликни ҳимоя қилиш бўйича Комиссия маълумотлари.

7. Ўзбекистон Республикаси Гендер тенгликни ҳимоя қилиш бўйича Комиссия маълумотлари.
8. Norbekova, B. (2020). Аёл маънавияти ва унинг жамият ҳаётидаги ўрни. https://science.i-edu.uz/index.php/archive_jspi/article/view/6826
9. Нажмиддинова К Оила тарбиясида миллий ва умуминсоний ахлоқий маданиятнинг ўрни. Монография. Т.: 2016.-Б 123.
10. Эргашев И. ва бошқалар. Жамиятни эркинлаштириш ва маънавият. – Т.: Академия. 2002, – 56 б.
11. Эркаев А. Маънавият – миллат нишони. – Т.: Маънавият. 1997, – 192 б.
12. Туленов Ж. Маънавий юксалиш сари. – Т.: Ўзбекистон. 2000, – 198 б.

**ИЖТИМОЙИ ТАДҚИҚОТЛАР
ЖУРНАЛИ
1-МАХСУС СОН**

**ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ
ИССЛЕДОВАНИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ ВЫПУСК-1**

**JOURNAL OF
SOCIAL STUDIES
SPECIAL ISSUE-1**

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000